

Hidrodinamikai
Rendszerek
Tanszék

Vegyipari géptan 3.

Hidrodinamikai Rendszerek Tanszék

Légszállító gépek

1. Ventilátorok

1. Centrifugál ventilátor
2. Axiális ventilátor

2. Fúvók

1. Root-fúvó

3. Kompresszorok

1. Dugattyús kompresszor
2. Csavarkompresszor
3. Turbokompresszor

4. Vákuumszivattyúk

1. Vízgyűrűs vákuumszivattyú

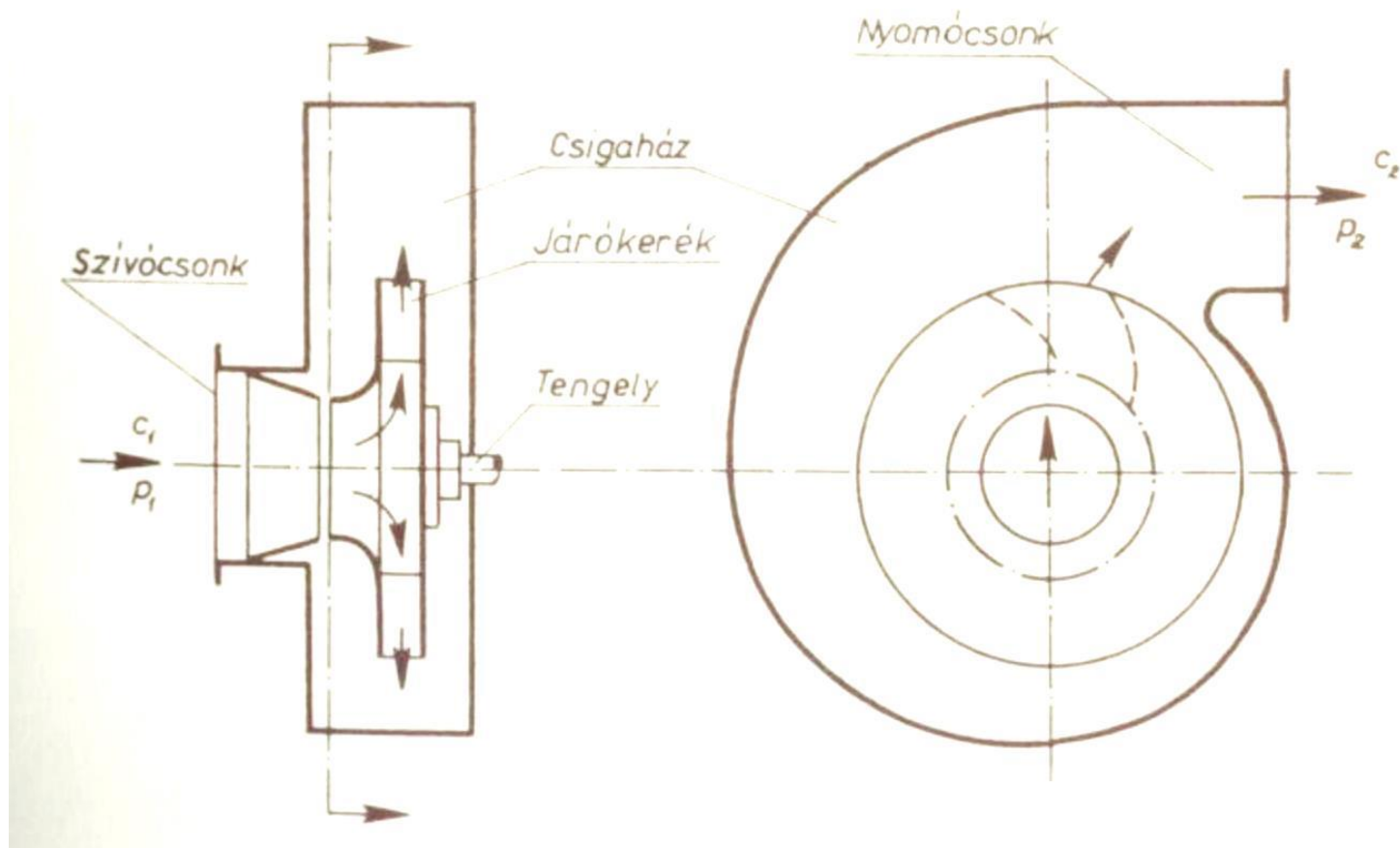

1. Ventilátorok

- A sűrűségváltozás elhanyagolható, feltételezhető az összenyomhatatlan közeg, mert
- kicsi nyomáskülönbség (kb. 0,05 bar – 0,1 bar = 5000 - 10000 Pa) ellenében szállít
- Ventilátorok:
  - Radiális átömlésű - centrifugál
  - Axiális átömlésű

1. Ventilátorok

1.1 Centrifugál ventilátor

1. Ventilátorok

Össznyomás növekedés:

$$\Delta p_{\ddot{o}} = p_n - p_s + \frac{\rho}{2} (v_n^2 - v_s^2)$$

(számolható belőle ventilátor szállítómagasság, de nem használatos:

$$H = \frac{\Delta p_{\ddot{o}}}{\rho g}$$

Statikus nyomásnövekedés:

$$\Delta p_{st} = \Delta p_{\ddot{o}} - \frac{\rho}{2} v_n^2 = p_n - p_s - \frac{\rho}{2} v_s^2$$

1. Ventilátorok

Üzemi jellemzők:

- Bevezetett teljesítmény: $P_b = M\omega$
- Hasznos teljesítmény: $P_h = q\Delta p_{\ddot{o}}$
- Hatásfok: $\eta = \frac{q\Delta p_{\ddot{o}}}{M\omega}$
- Statikus hatásfok: $\eta_{st} = \frac{q\Delta p_{st}}{M\omega}$
- Működési „sebesség” - fordulatszám: $n = \frac{\omega}{2\pi}$
- Más fordulatszámra az affinitással számolható át

1. Ventilátorok

- Más sűrűségre az alábbi összefüggésekkel számolható át

$$\Delta p_{\ddot{o}}' = \frac{\rho'}{\rho} \Delta p_{\ddot{o}}$$

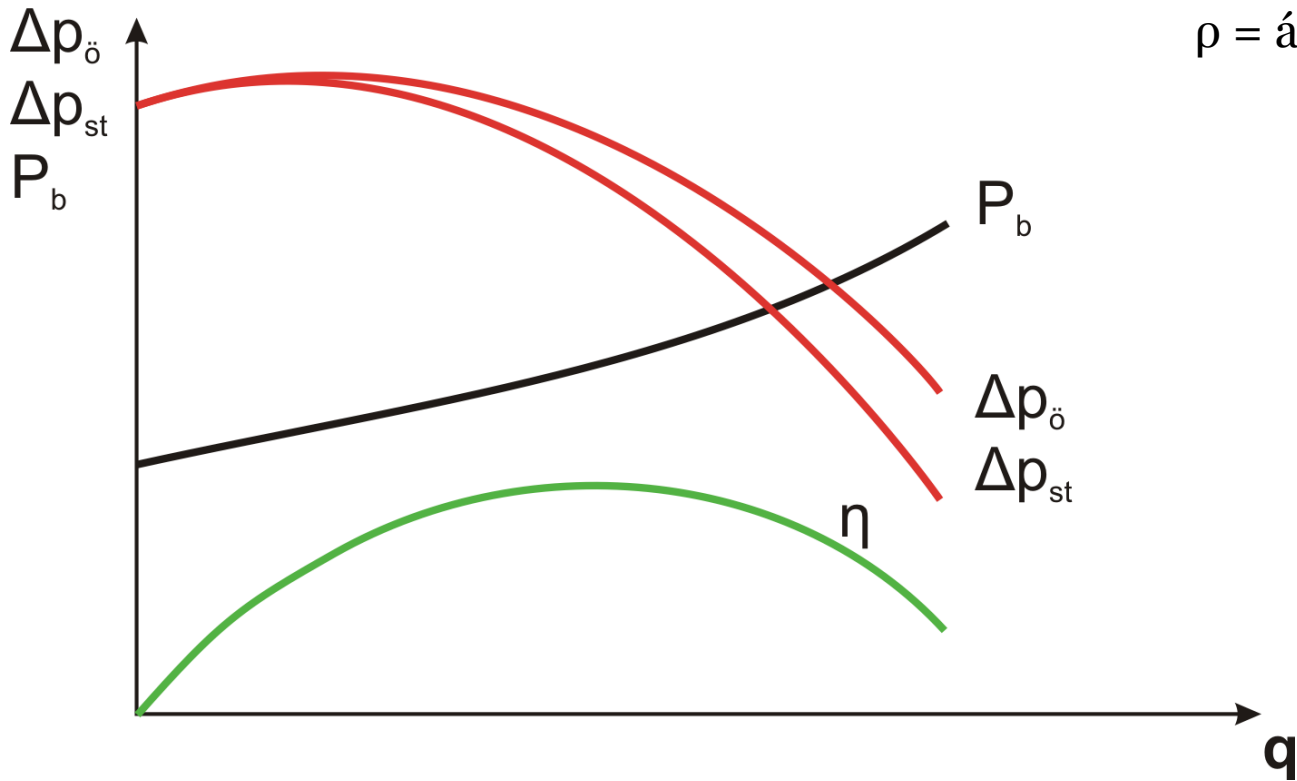
$$\Delta p_{st}' = \frac{\rho'}{\rho} \Delta p_{st}$$

$$P' = \frac{\rho'}{\rho} P$$

1. Ventilátorok

Jelleggörbék

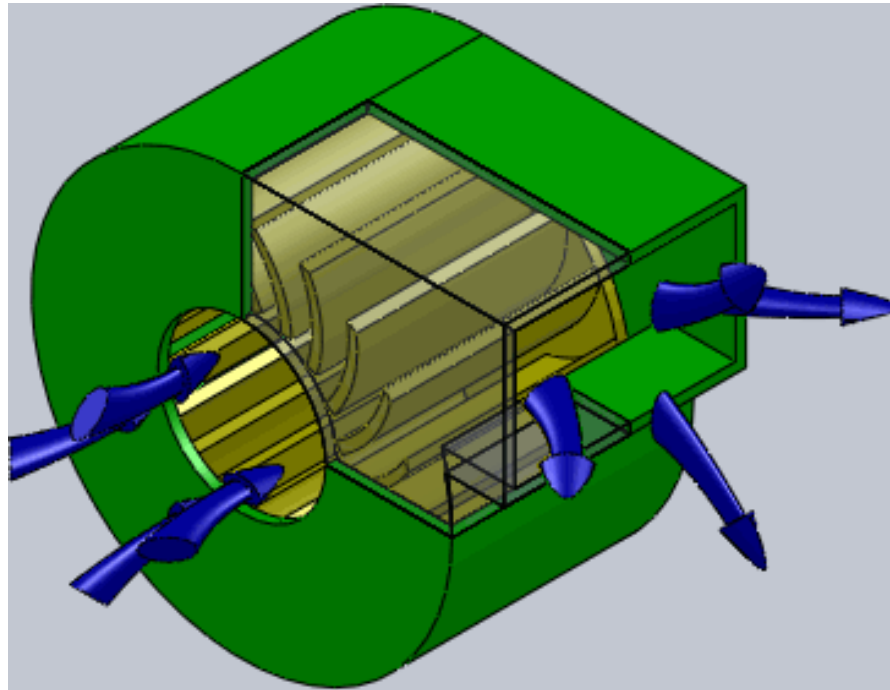

$n = \text{áll.}$
 $\rho = \text{áll.}$

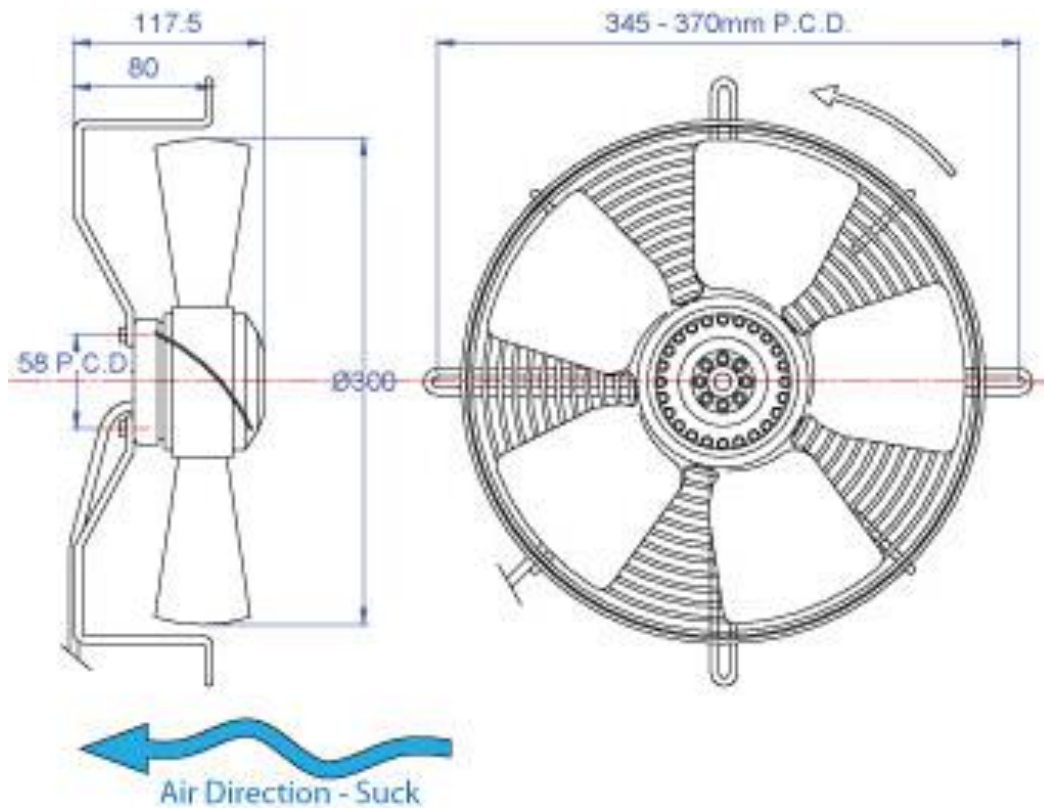
1. Ventilátorok

1. Ventilátorok

1.2 Axiális ventilátor

2. Fúvók

- A nyomáskülönbség, ami ellenében dolgoznak tipikusan:
 $0,05 \text{ bar} < p < 2 \text{ bar}$
- A szállított közeg összenyomódása és fölmelegedése számottevő
- Nyomáskülönbség helyett gyakran nyomásviszonnyal (ε) jellemzik

$$\varepsilon = \frac{p_2}{p_1}$$

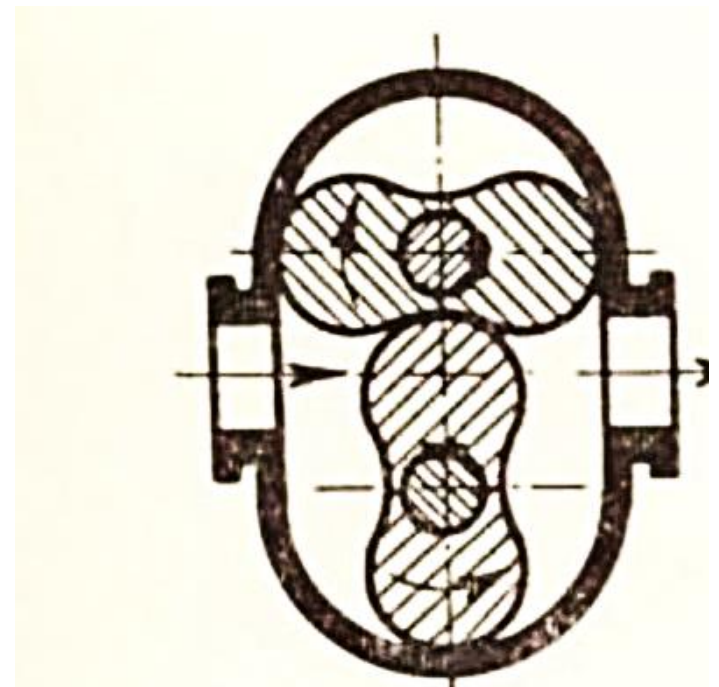
- Fúvók $\varepsilon \leq 3$

2. Fúvók

2.1 Root-fúvó (forgódugattyús)

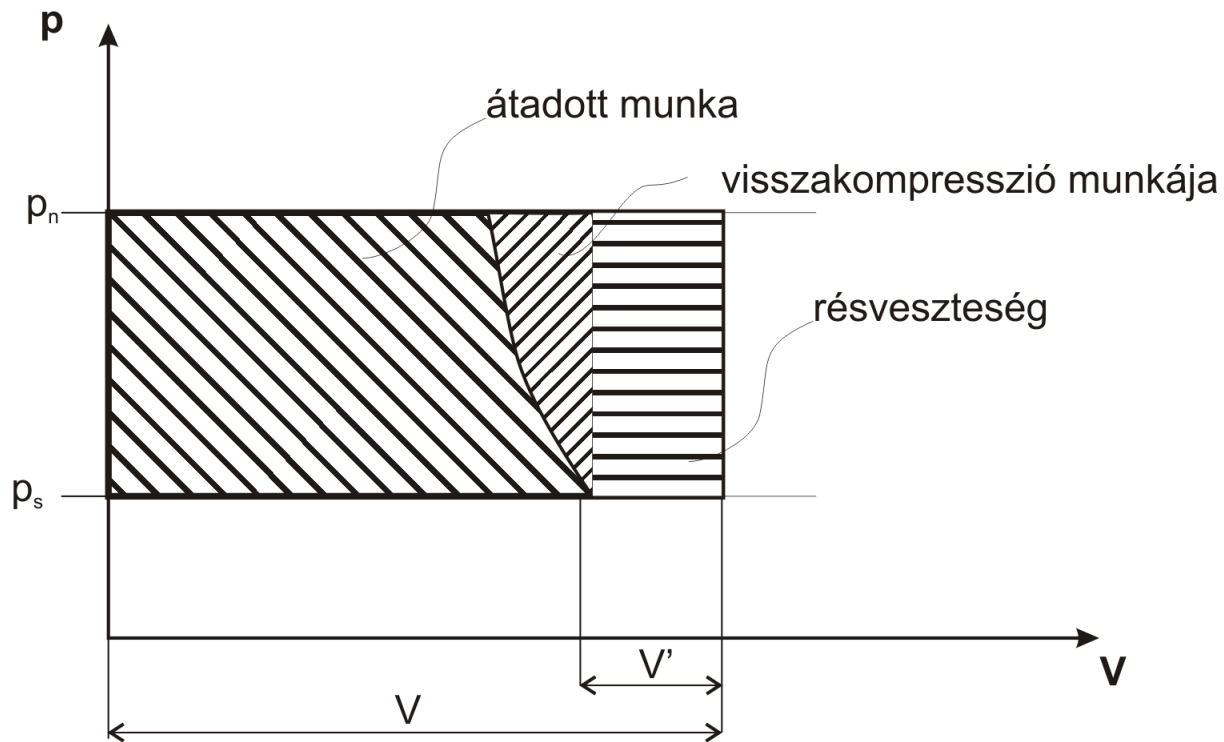
- Kialakításából kifolyólag járókerekei soha nem akadnak össze, ezért
- Nem igényel kenést
- Olajmentes levegőt szállíthat

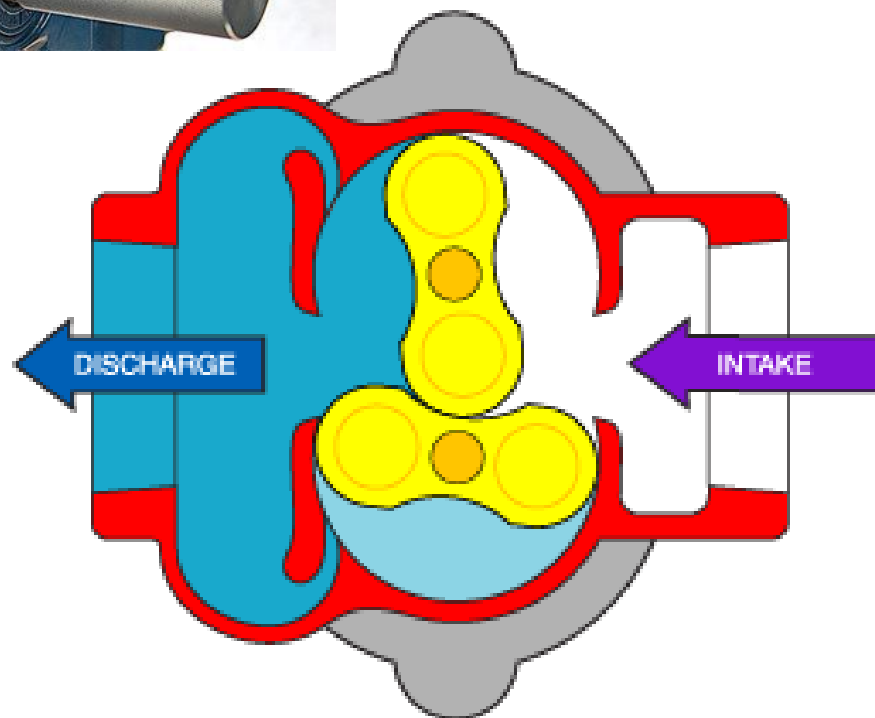
2. Fúvók

Root-fúvó indikátor diagramja

2. Fúvók

3. Kompresszorok

- Nagy nyomáskülönbség ellenében dolgoznak

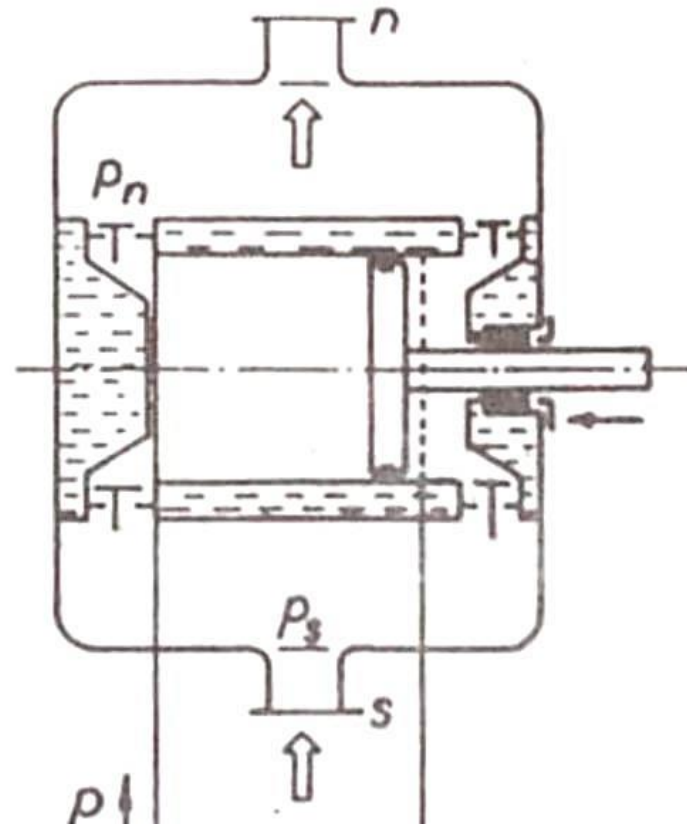
$$p: = 2-5 \text{ bar}$$

- A szállított közeg összenyomódása és fölmelegedése számottevő
- A közeg és a gép hűtéséről külön gondoskodni kell
- Jellemző nyomásviszony: $\varepsilon > 3$
- 6-os nyomásviszonynál nagyobb nyomáskülönbség több fokozatban valósítható meg

3. Kompresszorok

3.1 Dugattyús kompresszor (kétszeres működésű)

3. Kompresszorok

Dugattyús kompresszor jellemzői

Töltési fok:
$$\lambda = \frac{V_1}{V_l} = \frac{V_s}{V_l}$$

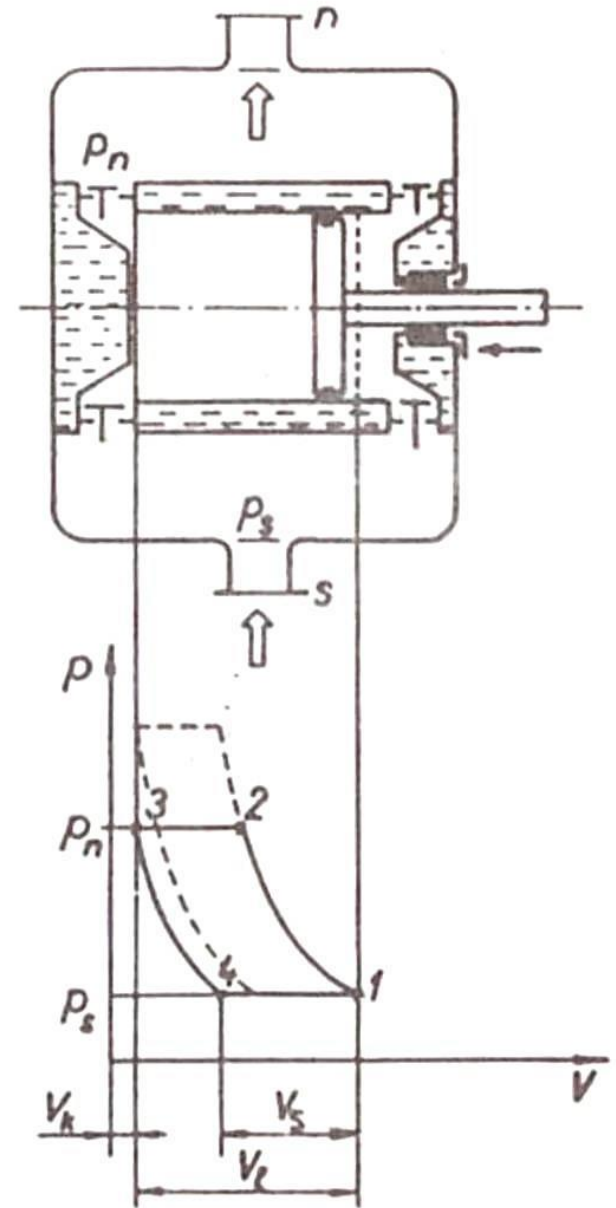
Nyomásviszony:

$$\varepsilon = \frac{p_n}{p_s}$$

3→4 expanzió:

$$p_n V_k = p_s (V_k + V_l - V_1)$$

$$\frac{p_n}{p_s} V_k = V_k + V_l - V_1$$

3. Kompresszorok

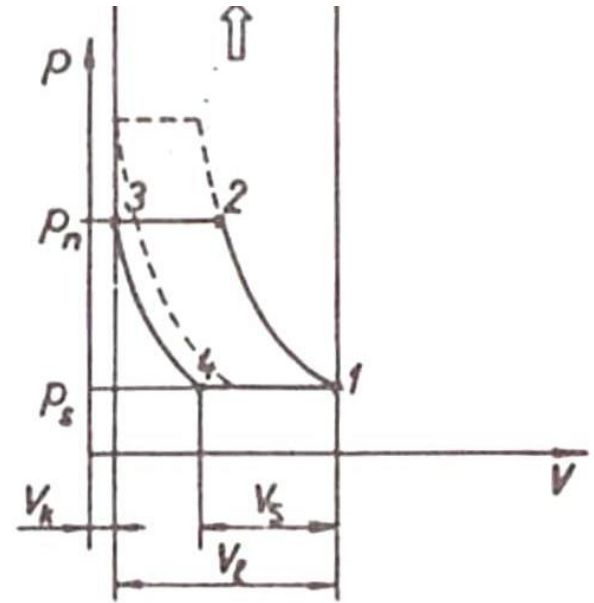
3→4 expanzió:

$$p_n V_k = p_s (V_k + V_l - V_1)$$

$$\frac{p_n}{p_s} V_k = V_k + V_l - V_1$$

Ebből a beszívott levegő térfogata:

$$V_1 = V_l - V_k \left(\frac{p_n}{p_s} - 1 \right)$$

3. Kompresszorok

Az indukált munka (a dugattyú által a gázon végzett munka)

$$1 \rightarrow 2 \text{ kompresszió} \quad - \int_1^2 p A ds = - \int_1^2 p dV \quad m = m_1 = m_2$$

Izotermikus esetben:

$$\frac{p}{\rho} = \frac{p_1}{\rho_1} = \text{áll.}$$

$$\frac{1}{\rho} = \frac{p_1}{\rho_1} \frac{1}{p}$$

$$V = \frac{m_1}{\rho} = \frac{p_1}{\rho_1} \frac{1}{p} m$$

3. Kompresszorok

$$V = \frac{m_1}{\rho} = \frac{p_1}{\rho_1} \frac{1}{p} m$$

$$\frac{dV}{dp} = m \frac{p_1}{\rho_1} \frac{1}{p^2}$$

$$dV = -m \frac{p_1}{\rho_1} \frac{1}{p^2} dp$$

3. Kompresszorok

$$\begin{aligned} -\int_1^2 p dV &= m \frac{p_1}{\rho_1} \int_1^2 \frac{1}{p} dp = m \frac{p_1}{\rho_1} [\ln p]_1^2 = \\ &= m \frac{p_1}{\rho_1} [\ln p_2 - \ln p_1] = m \frac{p_1}{\rho_1} \ln \frac{p_2}{p_1} = \end{aligned}$$

$$= V_1 p_1 \ln \frac{p_2}{p_1}$$

3. Kompresszorok

3→4 expanzió Izotermikus esetben

$$\int_3^4 p dV = -m \frac{p_1}{\rho_4} \int_3^4 \frac{1}{p} dp = -m \frac{p_1}{\rho_4} [\ln p]_3^4 =$$

$$= m \frac{p_1}{\rho_4} [\ln p_3 - \ln p_4] = m \frac{p_1}{\rho_4} \ln \frac{p_3}{p_4} =$$

$$= V_4 p_1 \ln \frac{p_3}{p_4}$$

3. Kompresszorok

Indukált izotermikus munka:

$$W_{iiz} = -\int_1^2 p dV - \int_3^4 p dV = p_1(V_1 - V_4) \ln \frac{p_2}{p_1}$$

Izotermikus hasznos teljesítmény (i: működés, n: löketség):

$$P_{iiz} = inW_{iiz} = inp_1V_{besz} \ln \frac{p_2}{p_1} = p_s q_s \ln \frac{p_n}{p_s}$$

Izotermikus hatásfok

$$\eta_{iz} = \frac{P_{iiz}}{P_b} = \frac{p_s q_s \ln \frac{p_s}{p_n}}{M\omega}$$

3. Kompresszorok

Az indukált munka **adiabatikus** esetben:

$$\frac{p}{\rho^\kappa} = \frac{p_1}{\rho_1^\kappa} = \text{áll.}$$

$$\frac{1}{\rho} = \frac{p_1^{\frac{1}{\kappa}}}{\rho_1} \frac{1}{p^{\frac{1}{\kappa}}}$$

$$V = \frac{m}{\rho} = \frac{p_1^{\frac{1}{\kappa}}}{\rho_1} \frac{1}{p^{\frac{1}{\kappa}}} m$$

3. Kompresszorok

$$V = m \frac{p_1^{\frac{1}{\kappa}}}{\rho_1} \frac{1}{p^{\frac{1}{\kappa}}}$$

$$\frac{dV}{dp} = m \frac{p_1^{\frac{1}{\kappa}}}{\rho_1} \left(-\frac{1}{\kappa} p^{-1-\frac{1}{\kappa}} \right)$$

$$dV = m \frac{p_1^{\frac{1}{\kappa}}}{\rho_1} \left(-\frac{1}{\kappa} p^{-1-\frac{1}{\kappa}} \right) dp$$

3. Kompresszorok

$$\begin{aligned} -\int_1^2 p dV &= \int_1^2 m \frac{p_1^{\frac{1}{\kappa}}}{\rho_1} \left(\frac{1}{\kappa} p^{-\frac{1}{\kappa}} \right) dp = m \frac{p_1^{\frac{1}{\kappa}}}{\rho_1} \frac{1}{\kappa} \int_1^2 p^{-\frac{1}{\kappa}} dp = \\ &= m \frac{p_1^{\frac{1}{\kappa}}}{\rho_1} \frac{1}{\kappa} \frac{\kappa}{\kappa-1} \left[p^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} \right]_1^2 = \frac{m}{\rho_1} p_1^{\frac{1}{\kappa}} p_1^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} \frac{1}{\kappa-1} \left[\left(\frac{p_2}{p_1} \right)^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} - 1 \right] \end{aligned}$$

$$= V_1 \frac{1}{\kappa-1} p_1 \left[\left(\frac{p_2}{p_1} \right)^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} - 1 \right]$$

3. Kompresszorok

Az előzőhöz hasonlóan levezethető az expanzió adiabatikus esetben:

$$\int_3^4 p dV = V_4 \frac{1}{\kappa - 1} p_1 \left[\left(\frac{p_2}{p_1} \right)^{\frac{\kappa - 1}{\kappa}} - 1 \right]$$

3. Kompresszorok

Indukált adiabatikus munka:

$$W_{iad} = -\int_1^2 p dV - \int_3^4 p dV = p_s (V_1 - V_4) \frac{1}{\kappa - 1} \left[\left(\frac{p_n}{p_s} \right)^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} - 1 \right]$$

Adiabatikus hasznos teljesítmény:

$$P_{iad} = \dot{m} W_{iad} = \dot{q}_s p_s \frac{1}{\kappa - 1} \left[\left(\frac{p_n}{p_s} \right)^{\frac{\kappa-1}{\kappa}} - 1 \right]$$

Adiabatikus hatásfok

$$\eta_{ad} = \frac{P_{iad}}{P_b}$$

3. Kompresszorok

Dugattyús kompresszor szabályozása:

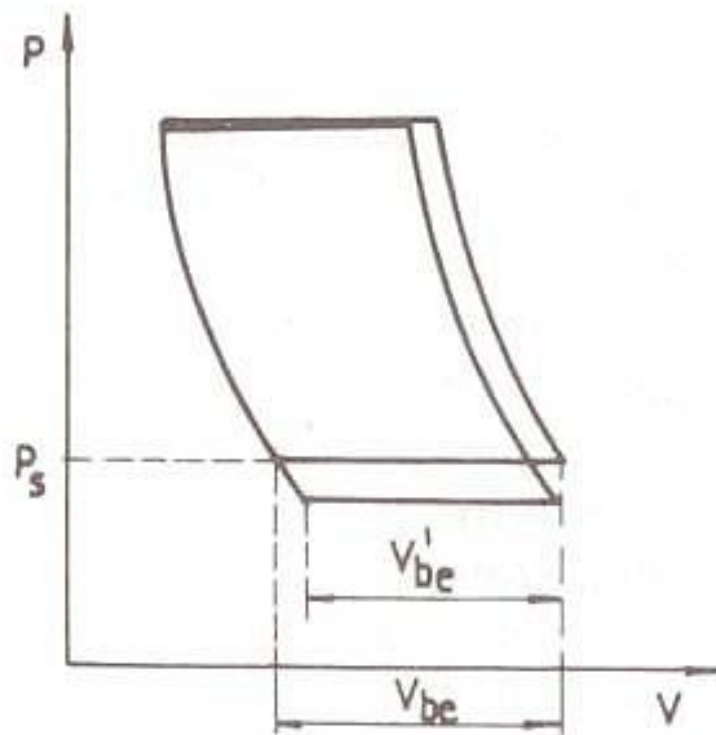
Általános: kompresszoroknál a szállított térfogatáramot a beszívott térfogatáram szabályozásával állítják be, nyomóoldali fojtással nem szabályoznak!

1. Időszakos üzemmód (légtartályba szállít, kikapcsolt esetben a fogyasztót a légtartályból szolgálják ki)
2. Szívóvezeték fojtása
3. Szívószelep kitámasztása
4. Pótkárostér beiktatása
5. Megkerülő vezeték

3. Kompresszorok

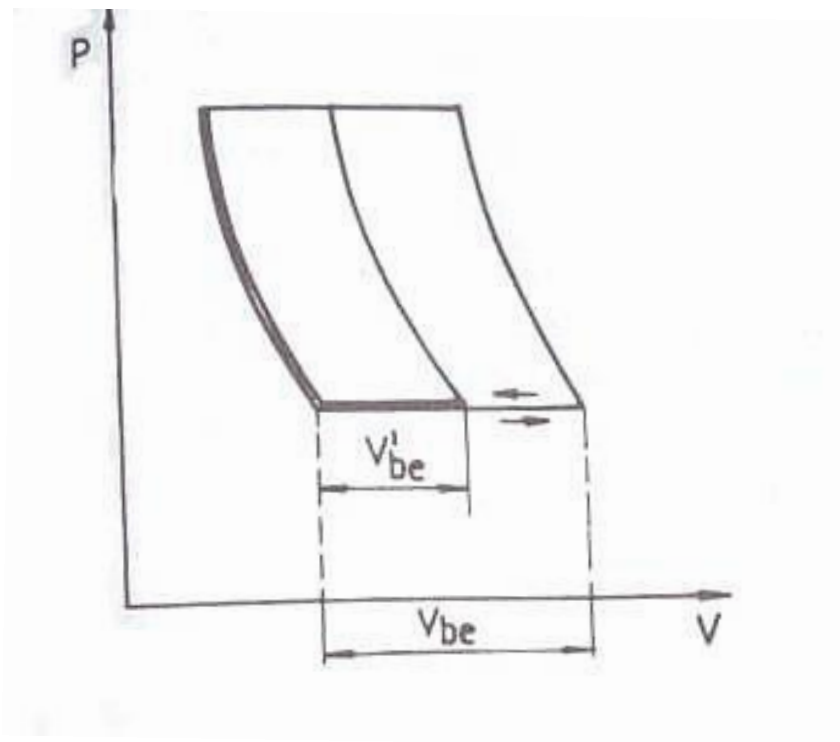
2. Szívóvezeték fojtása

3. Kompresszorok

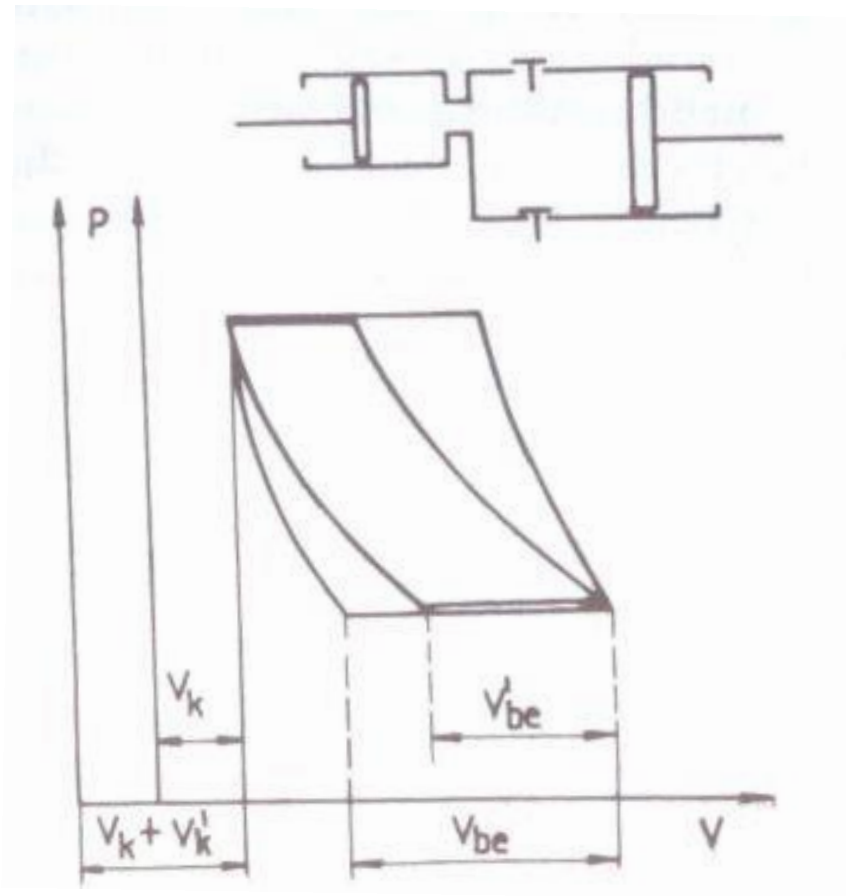
2. Szívószelep késleltetett zárása (kitámasztása)

3. Kompresszor

4. Pótkárostér beiktatása

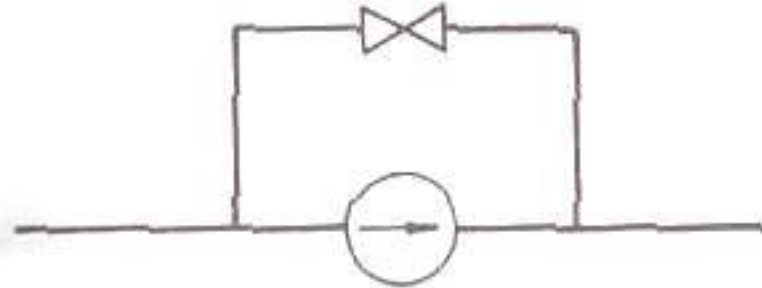

3. Kompresszorok

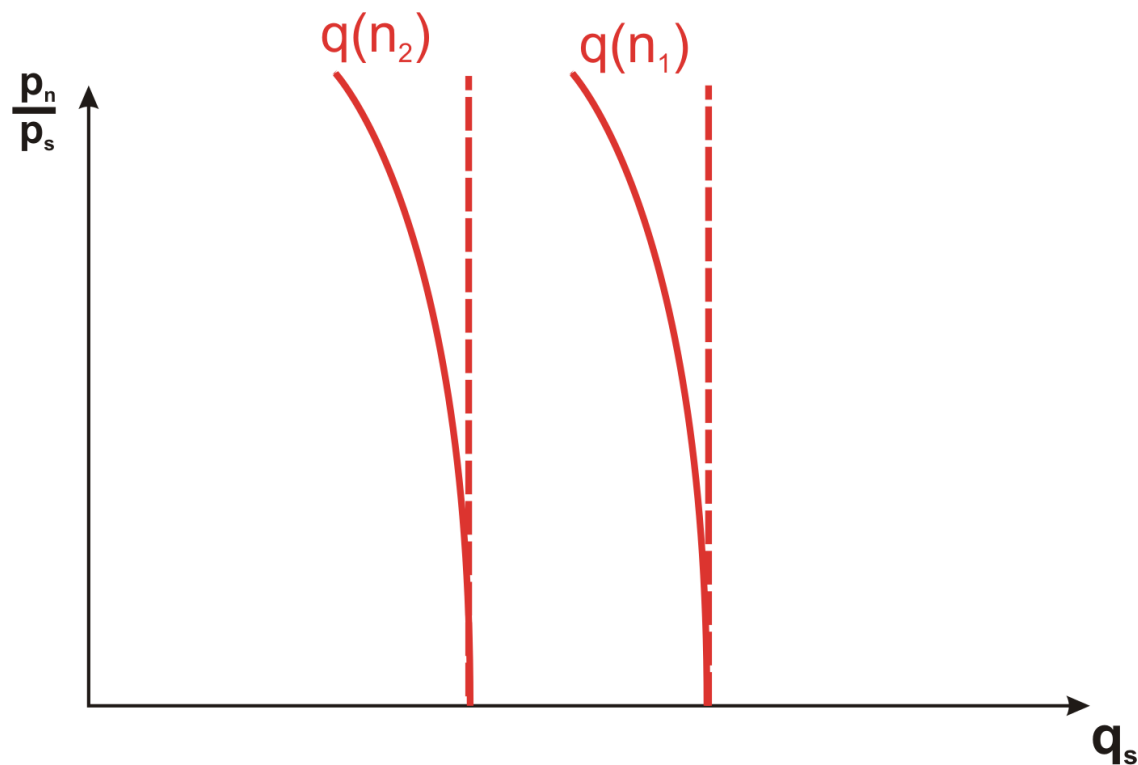
5. Megkerülő vezeték beépítése

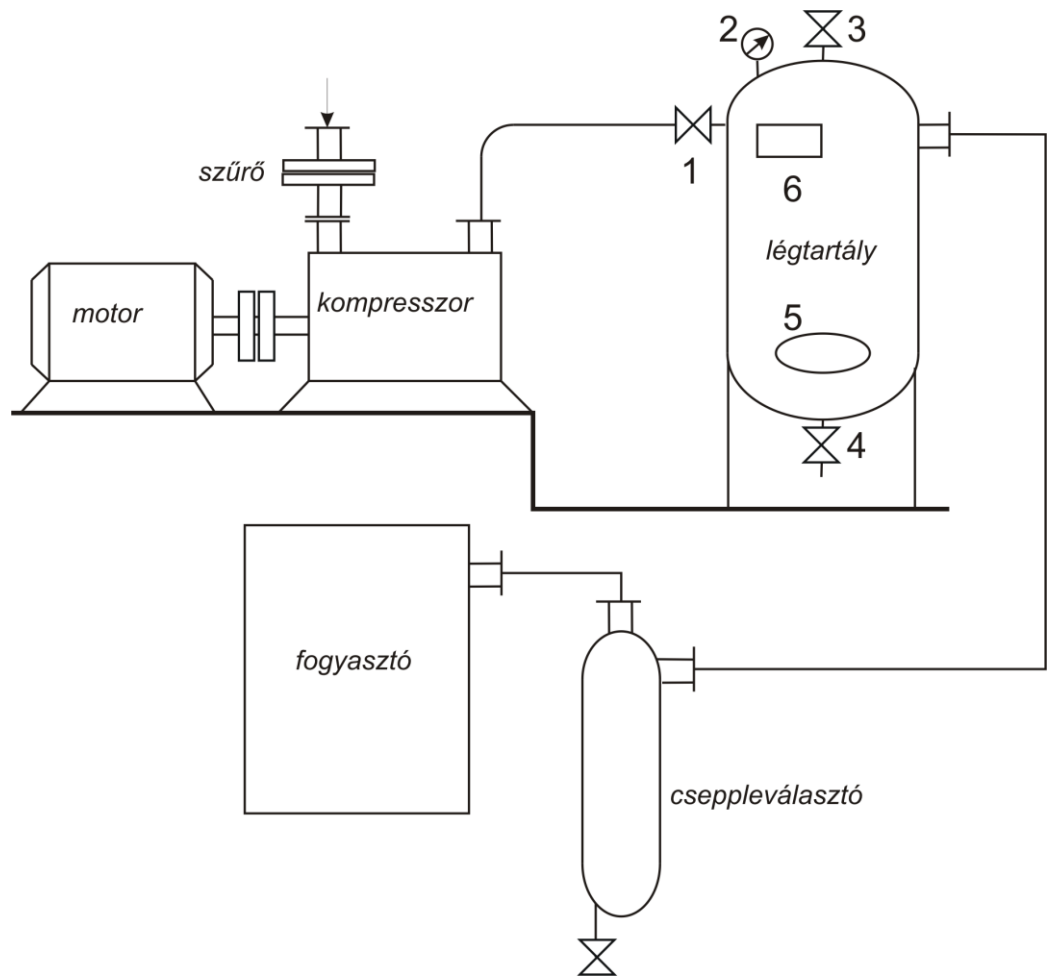
3. Kompresszorok

Dugattyús kompresszor jelleggörbéje

3. Kompresszorok

Kompresszorállomás segédberendezésekkel

1. Szelep
2. Manométer
3. Biztonsági szelep
4. Vízevezető szelep
5. Szerelő nyílás
6. Adattábla

3. Kompresszorok

Vegyipari kompresszorok kenése:

- Nitrogénre   levegő kenés
- Oxigénre   glicerin kenés
- Klórgázra   tömény kénsav kenés
- Szén-dioxidra   növényi olaj kenés

Olajmentes kompresszorok tömítési lehetősége:

- Labirinttömítés

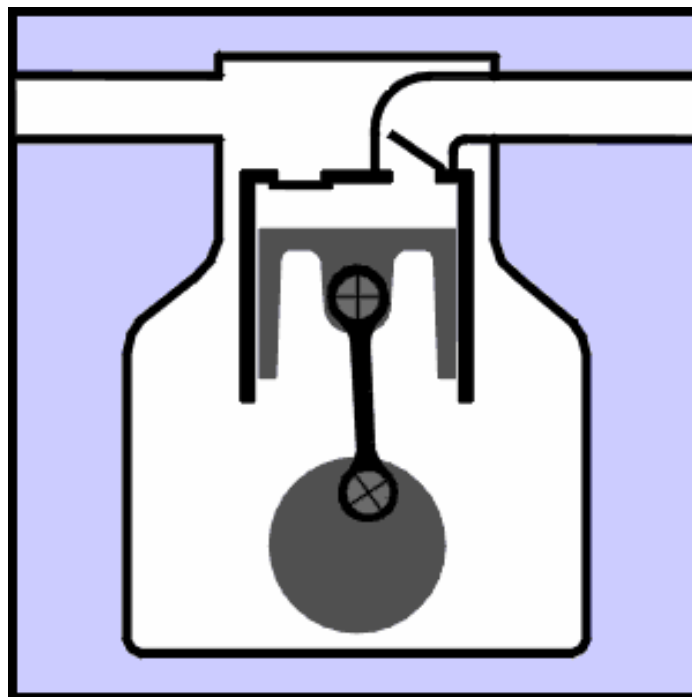
vagy

- Membránkompresszor alkalmazása

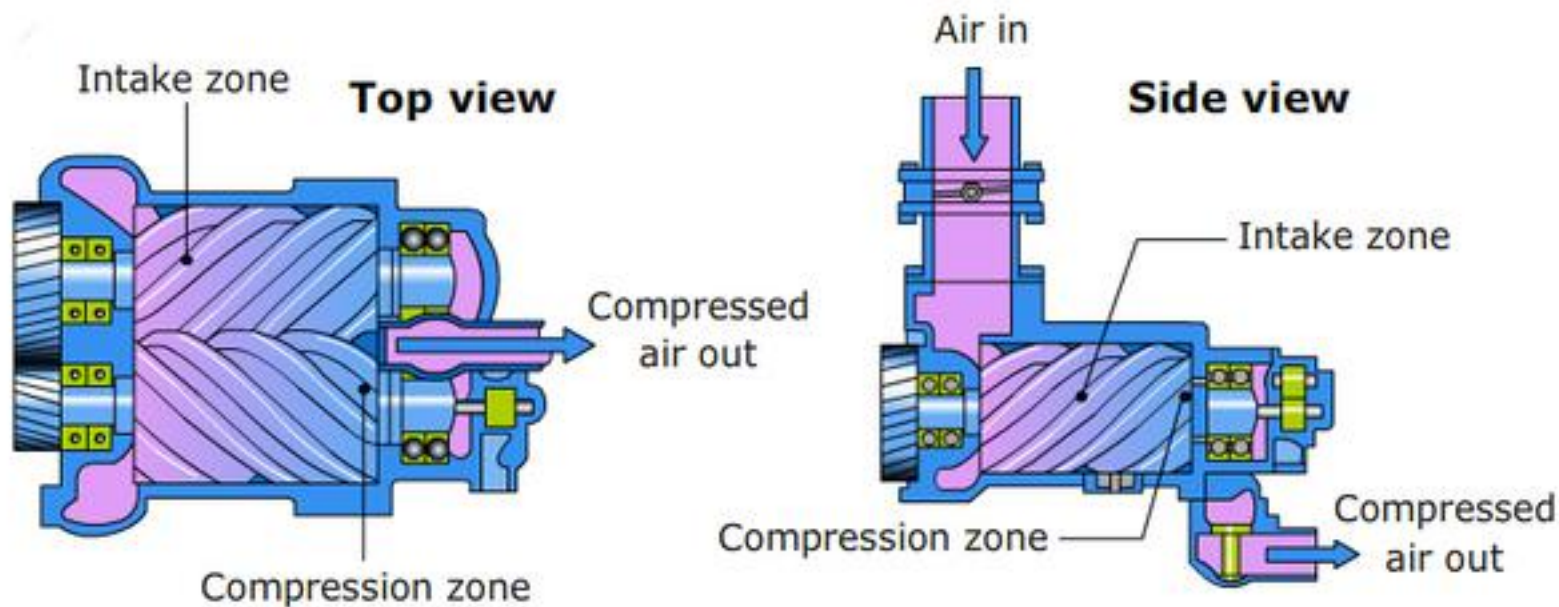
3. Kompresszorok

Dugattyús kompresszor működése

3. Kompresszorok

3.2 Csavarkompresszor

3. Kompresszorok

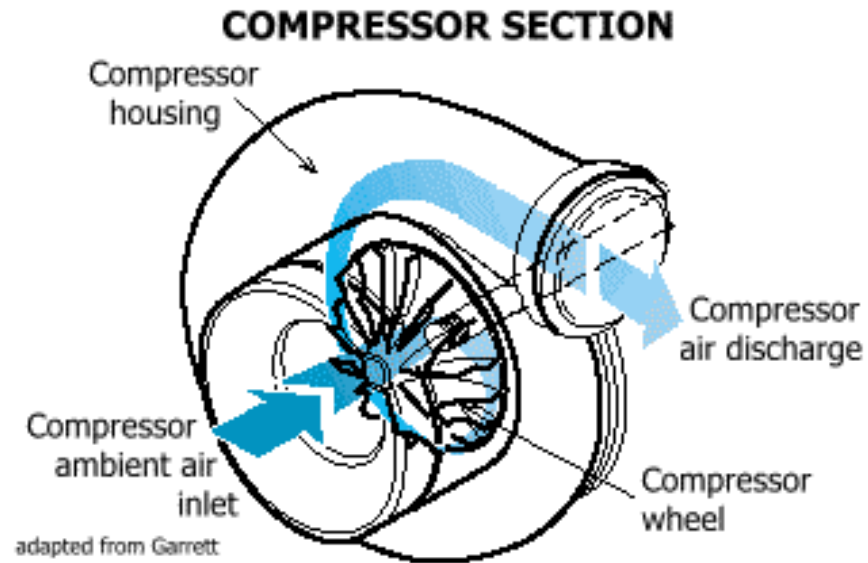
Csavarkompresszor:

- Szerkezeti felépítése a csavarszivattyúhoz hasonló
- A gázszállítást a forgó csavarorsók végzik
- A gáz az orsók hossz tengelye mentén halad a szívótérből a nyomótérbe
- 2-5 bar nyomáskülönbségen működik
- Megcsapolható

3. Kompresszorok

3.3 Turbo kompresszor

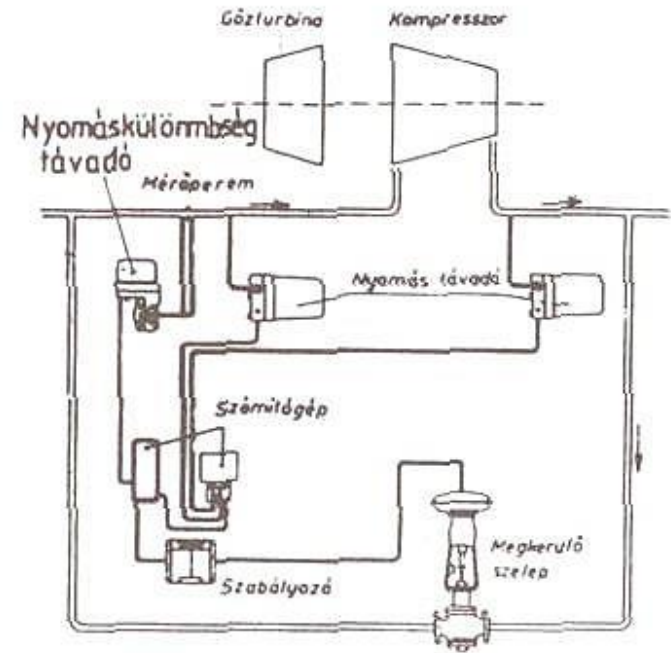
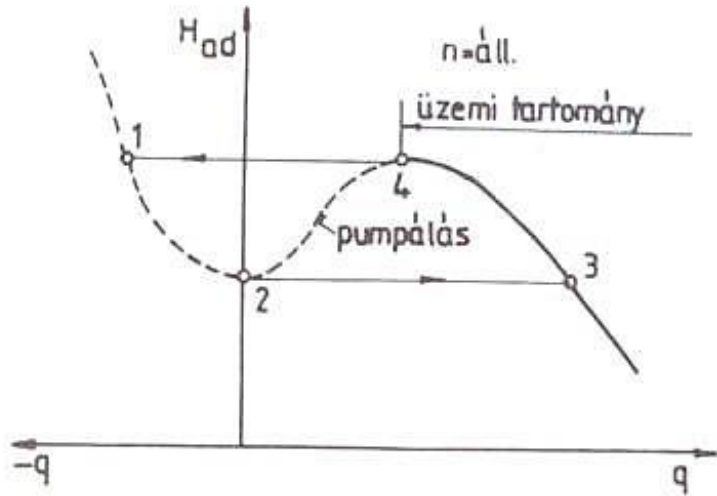

3. Kompresszorok

Turbo kompresszor:

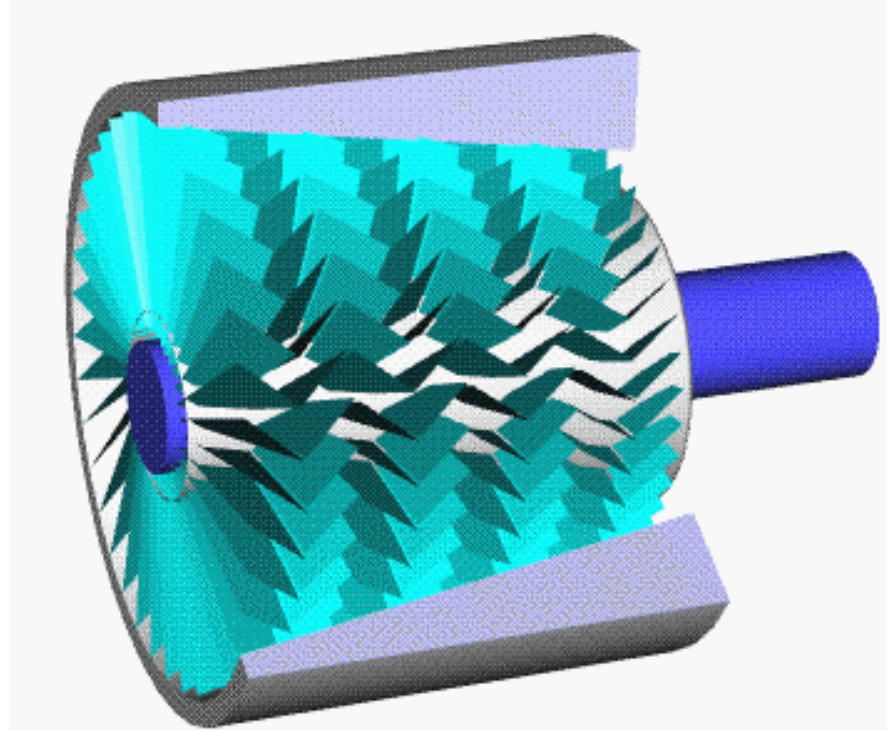
- Működési elve az örvényszivattyúkéhoz hasonló
- Megkülönböztetünk centrifugális és axiális kompresszorokat
- A járókerék megnöveli a rajta átáramló gáz nyomását és sebességét
- Az axiális gép előnye a centrifugállal szemben: jobb hatásfok
- Az axiális gép hátránya a centrifugállal szemben: meredekebb jelleggörbe miatt szűkebb üzemi tartomány
- Működési korlát: pumpálási jelenség elkerülése

3. Kompresszorok

3. Kompresszorok

4. Vákuumszivattyúk

- Légekörinél kisebb nyomású térből szív
- Közepes vákuumot létesítő szivattyú
- Vákuum:

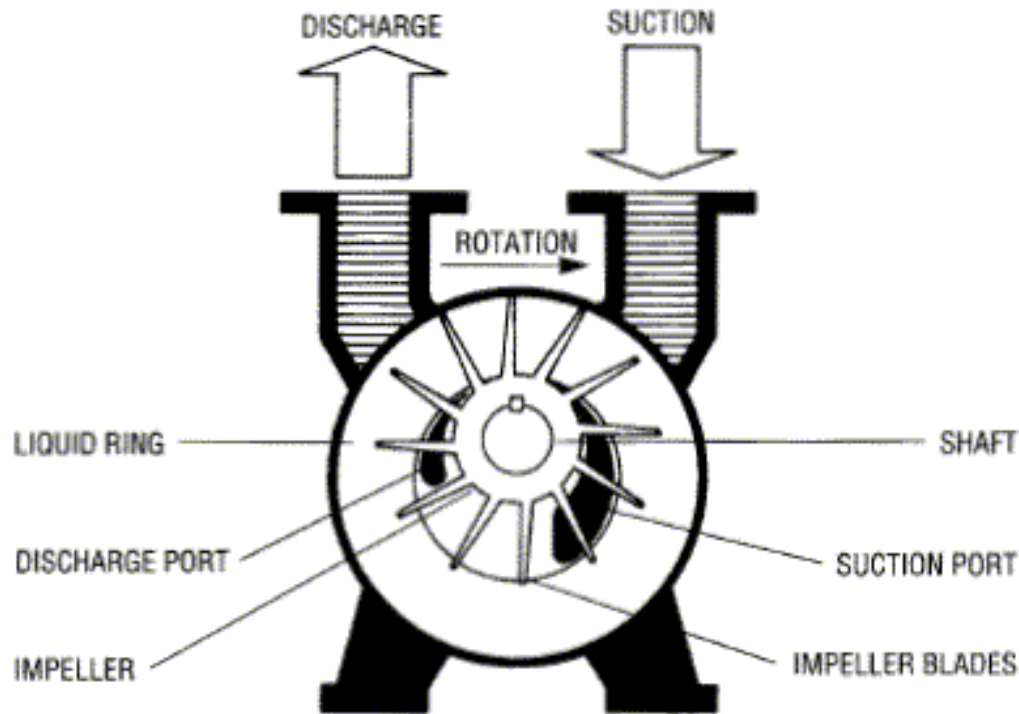
$$v = \frac{p_0 - p}{p_0} 100[\%]$$

- Finom vákuum: 0,1-100 Pa
- Kis vákuum: 20 kPa
- Közepes vákuum: 8-20 kPa
- Nagy vákuum

4. Vákuumszivattyúk

4.1 Vízgyűrűs vákuumszivattyú (víz utánpótlásról gondoskodni kell)

Kérdések, észrevételek:
tillsara@hds.bme.hu